

POMOGÁTS BÉLA

Négy évtizede Tokajban

EMLÉKEK ÉS DOKUMENTUMOK

Irodalmunknak évszázadok óta vannak szellemi központjai, talán így is mondhatnám: „székvárosai” – természetesen olyan városokra gondolok, mint Budapest (vagy Pest-Buda), Debrecen, Pécs, Kecskemét és Kolozsvár, Nagyvárad, Pozsony, Kassa, Szabadka. Közöttük említeném meg, ha nem is az első sorokban, Tokajt is, amely most már vagy négy évtizede, legalábbis néhány napra, a magyar irodalom „fővárosa”. Bizonyára nem csak amiatt, mert irodalmi életünk igen sok jeles egyénisége fordul meg ilyenkor a városban, talán felesleges felsorolnom a neveket, hanem amiatt, mert ilyenkor a Tokaji Író-táborban (hadd fogalmazzak patetikusan) „lüktet a magyar irodalom szíve”. Valóban, a boráról, szőlőjéről és vendéglátásáról, meg persze iskoláiról híres város ilyenkor: augusztus közepén irodalmunk elsőszámú műhelyévé emelkedik. Igen hosszúra nyúlik az a lista, amely a nevezetes író-tábor résztvevőit rögzítené – nem egyszer szolgált örömmre az a tény, hogy a tábor vendégei között (igaz, inkább a korábbi időkben) irodalmunk egymással különben csak a szellemi küzdelmek terepén összetalálkozó íróbarátaimat, íróismerőseimet üdvözölhettem. Egy időben magam töltöttem be az író-tábor kuratóriumának elnöki tisztségét, és akkor, ezt jó lelkiismerettel mondhatom, mindig arra törekedtem, hogy az író-táborban lehetőleg minden irányzat, áramlat, tábor képviseltesse magát. Meggyőződésem, miszerint egyetlen magyar nemzeti irodalom létezik, és ehhez nem csak a különféle, egymással vetélkedő szellemi és politikai táborok képviselői, hanem a határokon túl élő magyar írók is hozzátartoznak, nem változtatott ezen a meggyőződésem sem a múltó idő, sem néhány szomorú tapasztalat.

Magam a kilencvenes éve eleje óta veszek részt az Író-tábor munkájában, korábban talán nem is tartoztam a szóba jöhető meghívottak közé, talán ötvenhatos múltam következtében. A politikai átalakulások következtében aztán megnyílt előttem az Író-tábor kapuja, egy időben elnöke voltam a tábor szervező és irányító kuratóriumnak (ahogy két ciklusban a Magyar Írószövetségnek is). Azóta valamennyi összefogó szerepet vállaltam, előadásokat tartottam, részt vettem a beszélgetésekben, elnököltem az üléseken – és, ezt őszintén mondom, mindig jól éreztem magam. Régi barátok vettek körül, hadd említsem meg néhányuk nevét (közülük többen már nincsenek közöttünk), olyanokra gondolok, mint Fekete Gyula, Székelyhidi Ágoston, Varga Domokos, Tóbiás Áron, Hubay Miklós, Domokos Mátyás, Lakatos István, Füzi László, Zimonyi Zoltán vagy éppen a tábor feledhetetlen „mindenese”: Sáray László. Az első író-tábor (a könyveim között található dokumentum tanúsága szerint) 1972-ben rendezték, azóta közel félszázad telt el, és félszázad a huszadik századi magyar irodalom történetében igen nagy idő. Politikai rendszerek változtak meg, írónemzedékek távoztak a halhatatlanságba és léptek színre, emlékeztünkben sem lehetne igazán felidézni és összefoglalni ezt a hosszadalmas időszakot – amelyben úgyszólván több történelmi korszak követte egymást. Az író-tábor ezeknek a korszakoknak és a keretükben végbement változásoknak nem csak tanúja, hanem alakítója is volt.

Az idei esztendőig huszonöt dokumentumkötet örökítette meg az író-tábor eseménytörténetét és szellemi hozadékát (ez a mostani lesz a huszonhatodik, amely a 2016-ban rendezett tábor dokumentumait tárja a nyilvánosság elé). Ez a huszonöt kötet úgy is

forgatható, mint irodalmunk egy (több) korszakának az eseménytörténete, szellemi életrajza, irodalmi tanúságtétele. Ha valaki (remélhetőleg több irodalomtörténész és irodalomkritikus) egyszer rászánja magát arra, hogy képet adjon a mögöttünk maradt negyedszázad (de tekintettel az 1972-ben megrendezett első írótáborra, inkább félévszázad) irodalmi életének történetéről, ezeket a köteteket nem kerülheti meg. A magyar irodalmi életnek kevés történeti eseménysorozata örvendhet olyan kiterjedt dokumentációval és hiteles történelmi tanúságtétellel, mint a Tokajban rendezett irodalmi tanácskozásokat megörökítő tekintélyes könyvsorozat.

Sajnos arra nincs most időm és készségem, hogy részletes képet próbáljak adni az Írótábor múltjának eseményeiről: a gazdag témakínálatról, a mindig méltányos vitákról, a baráti beszélgetésekről (mert ezek a beszélgetések, néhány pohár jó tokaji borral fűszerezve, ugyancsak hozzátartoznak az Írótábor és a tokaji szellemiség történetéhez). Egyetlen régebbi tábornyitó beszédemet, illetve ennek kezdetét idézem ide, úgy gondolom, ez híven fejezi ki a találkozó szellemiségét és a magam írótábori szerepvállalásának indítékait, szándékait. A most következő szövegrészlet az 1996-os találkozó megnyitójából való. Tehát: „Jubileumoknak a keresztútjében élünk ebben az esztendőben. A magyar honfoglalás 1100. évfordulóját ünnepeljük. Nemrég avattuk fel Nagy Imre miniszterelnök szobrát születésének 100. évfordulóján. Közeledik az 56-os forradalom 40. évfordulója. És immár negyedszázada, hogy Tokaji Írótábort szerveznek, igaz, hogy csak a 24.-et. Ha az évfordulókön végig tekintünk, fájdalommal kell megállapítanunk, hogy többségük tragédiához kötődik. Nagy Imrét kivégezték, az 56-os forradalmat leverték s a magyar honfoglalás is még befejezésre vár. A Tokaji Írótábor 25 éve azonban önmagában is figyelmeztetés. Van Magyarországnak, a magyarságnak a magyar népnek, a magyar történelemnek egy olyan intézménye, amely minden más politikai, közéleti intézménynél tartósabban, hitelesebben és eredményesebben fejezte ki a magyar nép törekvéseit, panaszait és reményeit és ez éppen a magyar irodalom. A magyar irodalomban nincsenek nagy kudarcok. Az irodalom folyamatosan működött, élt, dolgozott, beszélt még a történelem legmélyebb árkaiban és bugyraiban is. A Tokaji Írótábor a magyar irodalom ünnepe, gyülekező helye és az a program amelyet kidolgoztunk a mostani írótábor számára – *Szerepváltozások, anyanyelv, irodalom, nemzet* címmel – éppen azzal kíván számot vetni, hogy a magyar irodalom hogyan töltötte be azt a küldetését, amelyet 1100 év, 700-800 év alatt be kellett töltenie, mint a nemzet legfontosabb szellemi intézménye, amely változó történelmi, megcsontított, felosztott, feldarabolt országban is végezte a maga dolgát, azaz összehozta azt a közösséget, amelyet magyarságnak gondolunk. Az ünnepi pillanat egyben a munkának az alkalma lesz, hiszen számot akarunk vetni azzal, hogy irodalmunk most milyen helyzetben van – súlyos helyzetben – és hogyan tud ebből a helyzetből kijutni, hogyan tud újabb feladatokat vállalni, hogyan tudja vállalni régi, hagyományos feladatait. Hogyan tud magának keresni új, mindig megújuló hivatást.”

Ez a hivatás: a magyar irodalomnak (éljen ez Budapesten, Debrecenben, Győrben, Pozsonyban, Kolozsváron, Szabadkán vagy éppen Tokajban) a legszentebb küldetése és erkölcsi tényezője. Ma is örömmel gondolok vissza a magam „tokaji múltjára”, a városban, az Írótáborban szerzett tapasztalataimra, és örömmel utazom el ismét a hagyományos összejövetelekre. Kívánom, hogy néhány napra az idei esztendőben is Tokaj legyen a „magyar irodalom fővárosa”.